

Új-Zéland népegészségügyi rendszere és egészségfejlesztéssel foglalkozó szervezetei

The public health system and health promotion organizations of New Zealand

Szerzők: Túri Gergő^a ✉, Földesi Judit^{a,b}

a: Országos Közegészségügyi Intézet, b: Eötvös Loránd Tudományegyetem

Beküldve: 2018. 03. 09.

doi: 10.24365/ef.v59i2.253

Összefoglaló: A cikkben Új-Zéland népegészségügyi rendszerének és egészségfejlesztéssel foglalkozó szervezeteinek bemutatásán keresztül tanulságokat fogalmazunk meg a hazai egészségfejlesztési hálózat lehetséges továbbfejlesztési irányainak meghatározása érdekében. Röviden ismertetjük az egyes közigazgatási szintek és szervezetek főbb szerepét a népegészségügyi rendszerben, bemutatjuk a népegészségügyi rendszer kialakulását és működését befolyásoló releváns stratégiákat és jogszabályokat, valamint összefoglaljuk az országos és közösségi szinten működő szervezetek feladatait és tevékenységeit. Új-Zéland népegészségügyi rendszere Angliával és Ausztráliával mutat hasonlóságokat a finanszírozás és működési modell terén. Országos szinten az Egészségügyi Minisztérium által történik a népegészségügyi stratégia alkotása és a prioritások meghatározása. Külön szervezet foglalkozik a kapacitástervezési és befektetési döntésekkel. A rendszer fontos szereplői a Körzeti Egészségbizottságok, amik a szolgáltatások tervezéséért, finanszírozásáért és összehangolásáért felelősek, valamint támogatják az együttműködések és partnerségek kialakítását. A közösségi egészségügyi szolgáltatók együttműködések alakítanak ki az egyetemekkel és kutatóhelyekkel a népegészségügyi humánerőforrás fejlesztése és fenntartása érdekében.

Kulcsszavak: népegészségügyi rendszer; egészségfejlesztés; Új-Zéland

Summary: In the article we present the lessons learned from studying the public health system and health promotion organizations of New Zealand, to determine the possible directions for further development of the Hungarian health promotion network. We briefly describe the main roles of the public administration levels and organizations in the public health system, present relevant strategies and legislation affecting the development and functions of the public health system, lastly, we summarize the tasks and activities of relevant organizations at national and community level. New Zealand's public health system shows similarities in regard to the financing and operating model of England and Australia. At national level, the Ministry of Health is responsible for setting priorities and formulating public health strategy. A separate organization deals with capacity planning and investment decisions. The key actors of the system are the District Health Boards which are responsible for planning, financing and coordination of services, as well as supporting co-operation and partnerships. Community healthcare providers develop collaborations with universities and research centres to develop public health human resources.

Keywords: public health system; health promotion; New Zealand

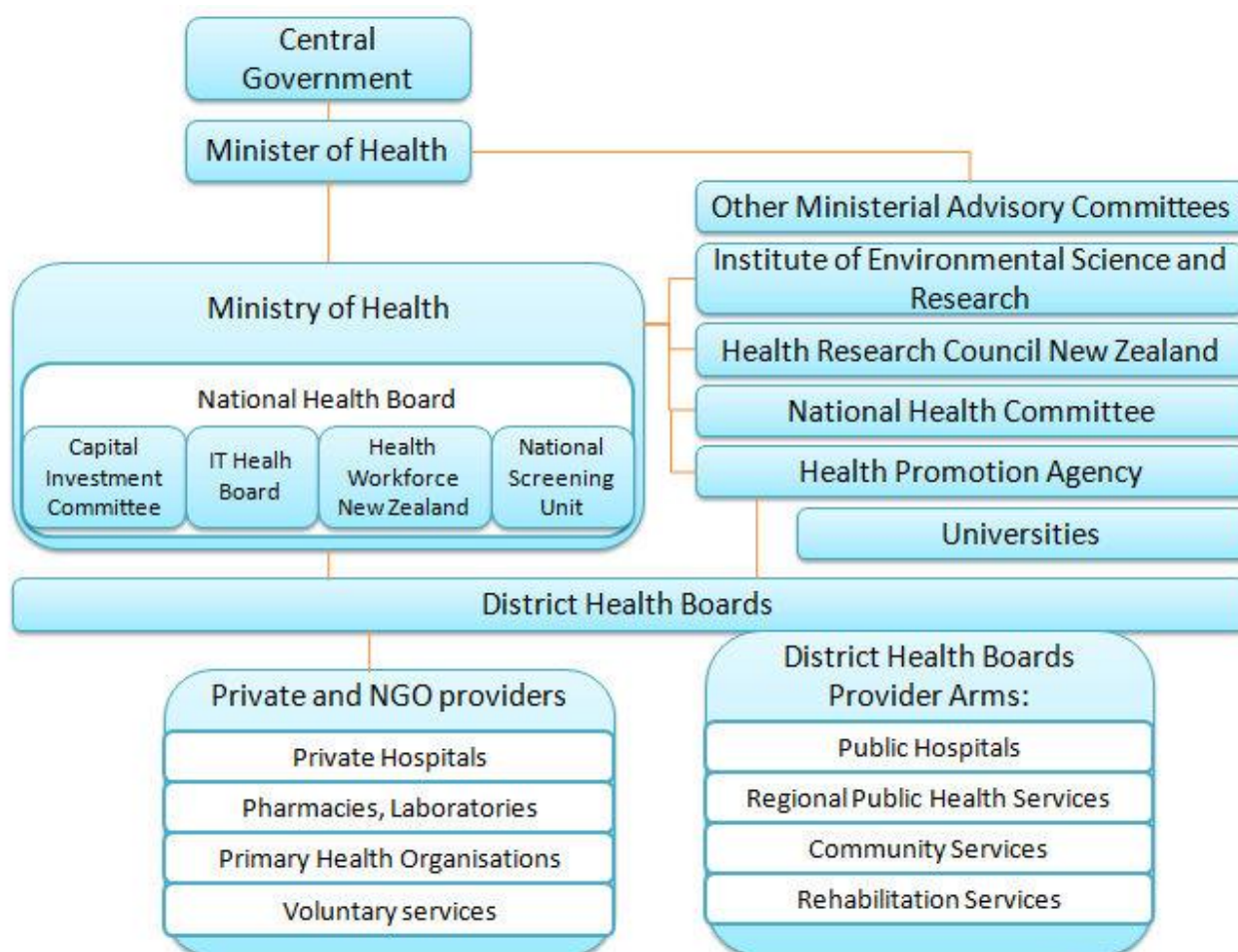
AZ EGYES KÖZIGAZGATÁSI SZINTEK ÉS FŐBB SZERVEZETEK SZEREPE A NÉPEGÉSZSÉGÜGYI RENDSZERBEN

Új-Zélandon az egészségügyi rendszer általános hozzáférést biztosít a különböző szolgáltatásokhoz. Az egészségügyi szolgáltatások, amelyeket köz- és magán-szolgáltatók, valamint nem kormányzati non-profit szolgáltatók (NGO) nyújtanak, többnyire állami finanszírozásúak. A szolgáltatók működését

nagyobb részt adókból finanszírozzák, de bevételi forrást jelentenek a lakosság közvetlen kifizetései és a magán-egészségbiztosítási díjak is.¹

Új-Zélandon két közigazgatási szinten azonosíthatók népegészségügyi szervezetek [1. ábra]: országos szinten a prioritásokat és jogszabályváltozásokat meghatározó *kormány* (Central Government), *egészségügyi miniszter* (Minister of Health), *egészségügyi Minisztérium* (Ministry of Health), valamint az *Egészségügyi Minisztérium* (Ministry of Health).²

1. ábra: Az új-zélandi népegészségügyi rendszer szereplői és egyéb kiemelt egészségügyi szervezetek

Forrás: Mossialos E et al. (2015) és saját kiegészítések²

A minisztérium részeként működő *Nemzeti Egészségbizottság* (National Health Board) feladata egyrészt az állami szolgáltatások tervezése, finanszírozása és összehangolása. E bizottságon belül további albizottságok működnek: a tőkebefektetések tervezéséért és rangsorolásáért a *Tőkebefektetési Bizottság* (Capital Investment Committee)

felelős, a stratégiai informatikai fejlesztések tervezéséért az *IT Egészségügyi Bizottság* (IT Health Board), a humán erőforrás tervezéséért pedig az *Egészségügyi Munkaerő Albizottság* (Health Workforce New Zealand) felel. Az *Országos Szűrési Egység* (National Screening Unit) feladata az országos szűrési programok irányítása. Az egészségügyi

miniszterrel együttműködik számos további minisztérium is, illetve azok *tanácsadó bizottságai* (other ministerial advisory committees).

Az Egészségügyi Minisztérium fontos tanácsadója továbbá az *Új-Zélandi Egészségkutató Tanács* (Health Research Council of New Zealand), melynek feladata a tudományos kutatások kezdeményezése és támogatása, a kutatási prioritások meghatározása és a tudományosan megalapozott programok országos szintű kiterjesztésének támogatása. Az *Országos Egészségügyi Bizottság* (National Health Committee) feladata a különböző szolgáltatások, programok és modellek értékelése. Az *Egészségfejlesztési Ügynökség* (Health Promotion Agency) egyrészt tanácsokkal látja el a minisztériumokat és a közösségi szolgáltatókat, másrészt támogatja a bizonyítékokon alapuló egészségfejlesztési programok megvalósítását minden ágazatban. A *Környezettudományi Kutatóintézet* (Institute of Environmental Science and Research) főként környezet-egészségügyi kutatásokat végző állami intézmény. A népegészségügyi szakemberek képzéséért számos *egyetem* felelős.

A közösségi szinten lévő egészségügyi szolgáltatások szervezéséért és finanszírozásáért a *körzeti egészségbizottságok* (District Health Boards) felelnek, amelyek 20, földrajzilag meghatározott területen működnek. A Körzeti Egészségbizottságok felelősek az *állami kórházak* (Public Hospitals), a népegészségügyi szolgáltatásokat biztosító *regionális népegészségügyi szolgáltatók* (Regional Public Health Services), valamint *rehabilitációs szolgáltatók* (Rehabilitation Services) és egyéb közösségi szolgáltatást nyújtó szervezetek működtetéséért. A körzeti egészségbizottságok szolgáltatási szerződéseket kötnek magán- és nonprofit szervezetekkel, úgy mint *magánkórházak* (Private Hospitals), *gyógyszertárak* és *laboratóriumok* (pharmacies, laboratories), *alapelátási egészségügyi szolgáltatók* (Primary Health Organisations) *önkéntes szervezetek* (voluntary services), és összehangolják e szervezetek szolgáltatásait.

AZ INTÉZMÉNYRENDSZER MŰKÖDÉSÉT MEGHATÁROZÓ JOGSZABÁLYOK ÉS STRATÉGIÁK

A 2000-ben elfogadott *új-zélandi népegészségügyi és fogyasztóvédelmi törvény* (New Zealand Public

Health and Disability Act) írta elő a körzeti egészségbizottságok létrehozását, amelyek kiemelt célja a lakosság egészségének javítása és az egészség-egyenlőtlenségek csökkentése. A *törvény 2010-es módosítása* (New Zealand Public Health and Disability Amendment Act) előírta az Egészségfejlesztési Ügynökség létrehozását és további feladatokat fogalmaz meg a körzeti egészségbizottságok számára.¹ A bizottságoknak a közösségek igényeire és szükségleteire reagáló, az országos stratégiákkal és programokkal összhangban lévő stratégiai tervet kell készíteniük, és feladatuk ezek megvalósításának aktív szervezése, koordinálása. A törvény előírja a körzeti egészségbizottságok együttműködését egymással, illetve számos kormányzati, gazdasági és civil szervezettel.

A 2016-ban elfogadott *Új-Zélandi egészségstratégia* (New Zealand Health Strategy) a teljes életutat figyelembe vevő megközelítést alkalmaz, reagálva az egészséget befolyásoló tényezőkre és összefüggésekre.³ A stratégia az alábbi prioritásokat fogalmazza meg: 1. A lakosság egészségtudatos gondolkodásának támogatása, a lakosság szükségleteinek és igényeinek jobb megértése; 2. Lakóhelyközeli szolgáltatások biztosításával a lakosság hozzáférése javítása a különböző szolgáltatásokhoz, továbbá a prevenció szemlélet erősítése. 3. A lakosság elégedettségének növelése a szolgáltatók színvonalával kapcsolatban, ennek érdekében a szolgáltatók teljesítményének mérése és átlátható közzététele. 4. Partnerségek, együttműködések, bizalmi rendszer kialakítása a közösségek és a szolgáltatók között. 5. Hatékony információs rendszerek működtetése, amelyek elősegítik a bizonyítékokon alapuló döntéshozatalt, az innovációk kifejlesztését és elterjesztését a hálózatokon belül.

ORSZÁGOS SZINTEN MŰKÖDŐ SZERVEZETEK

Minisztériumok

Az *Egészségügyi Minisztérium* felelőssége az állami egészségügyi szervezetek és a körzeti egészségbizottságok finanszírozása, nyomon követése; állami egészségügyi szolgáltatások vásárlása; a jogszabályok betartatása és a rendelkezések végrehajtása az állam nevében; a vezetés és a koordináció biztosítása a vészhelyzetek kezelésére; kulcsfontosságú

infrastrukturális támogatás nyújtása az egészségügyi rendszer számára.¹ A népegészségügyi szolgáltatások struktúráját és finanszírozását az új-zélandi népegészségügyi törvény határozza meg. A törvény célja az új-zélandiak egészségének védelme és fejlesztése; a fogyatékkal élők társadalmi integrációjának és részvételének előmozdítása, valamint a fogyatékkal élők önállóságának növelése és az egészséges egyenlőtlenségek csökkentése.

A *Nemzeti Egészségbizottság* üzleti egységének feladata a körzeti egészségbizottságok monitorozása, finanszírozása; a meghatározott állami szolgáltatások tervezése és finanszírozása; a szolgáltatási, tőke- és kapacitástervezés összehangolása; illetve tanácsadás az Egészségügyi Minisztérium számára. A Nemzeti Egészségbizottsághoz négy albizottság tartozik: A *Tőkebefektetési Bizottság* felelős az egészségügyi szektorban megvalósuló tőkebefektetések tervezéséért és rangsorolásáért, míg az *IT Egészségügyi Bizottság* stratégiai vezető szerepet tölt be az egészségügyi rendszer információs rendszereiben. Az *Egészségügyi Munkaerő Albizottság* felelős a humán erőforrás tervezéséért és fejlesztéséért, az *Országos Szűrési Egység* felel az országosan szervezett, lakossági szűrési programok fejlesztéséért, irányításáért és ellenőrzéséért.

Kormányzati ügynökségek és tanácsadó szervezetek

Az *Új-Zélandi Egészségkutató Tanács* feladata az egészséggel kapcsolatos kutatások kezdeményezése és támogatása; a kutatások prioritásainak meghatározása; a nemzeti egészségügyi-kutatási politikával kapcsolatos adminisztrációs források kezelése; az új-zélandi egészségügyi kutatásokban részt vevők képzésének és megőrzésének támogatása. A szervezet feladata továbbá a tudományosan megalapozott programok eredményeinek felhasználása és országos szinten való kiterjesztése, valamint a kutatási javaslatokat értékelő bizottságok értékelési módszereinek kidolgozása. Az *Országos Egészségügyi Bizottság* feladata magában foglalja a (nem gyógyszerészeti) technológiák, szolgáltatások, gondozási modellek és programok értékelését.

Az *Egészségfejlesztési Ügynökség* feladata egyrészt tanácsadás a minisztériumok, illetve közösségi szolgáltatók és érdekképviselők számára a hatékony egészségfejlesztési stratégiák és programok fejlesztése és megvalósítása.⁴ Másrészt feladata megfelelő szaktudás, eszközök és források nyújtása olyan szervezeteknek, amelyek különböző színtereken valósítanak meg a közösségi problémákra és szükségletekre reagáló egészségfejlesztési programokat, szolgáltatásokat. Az ügynökség mindezek mellett országos szintű média és kommunikációs kampányokat is megvalósít az egészségfejlesztés területén. A szervezet széles körű együttműködést alakított ki a minisztériumokkal, a körzeti egészségbizottságokkal, önkormányzatokkal, gazdasági szervezetekkel, alapellátási szereplőkkel, szakmai szervezetekkel, munkáltatókkal, iskolákkal és fenntartó szervezetekkel.

A *Környezettudományi Kutatóintézet* (Institute of Environmental Science and Research) feladata a környezet és az egészség kapcsolatának vizsgálata, kutatások és programok fejlesztése, a fertőző betegségek monitorozása és ezek alapján havi, negyedéves és éves jelentések készítése.

A *Környezettudományi Kutatóintézet* (Institute of Environmental Science and Research) feladata a környezet és az egészség kapcsolatának vizsgálata, kutatások és programok fejlesztése, a fertőző betegségek monitorozása és ezek alapján havi, negyedéves és éves jelentések készítése.

Egyetemek

Az *Aucklandi Műszaki Egyetem* (Auckland University of Technology) kétéves mesterképzésén tanulók az egészségpolitikai, betegségmegelőzési és egészségfejlesztési területeken szerezhetnek széleskörű ismereteket. A képzés lehetőséget nyújt arra, hogy a tanulók részt vegyenek gyakorlati kutatói projektekben a népegészségügy területén. Az *Aucklandi Egyetem* (University of Auckland) nemzetközileg elismert, egyéves népegészségügyi mesterképzésén betegségmegelőzésben, egészségfejlesztésben és epidemiológiai területen gyakorlott szakembereket képeznek. Hasonló, egyéves képzést kínál az *Otagoi Egyetem* (University of Otago) és a *Massey Egyetem* (Massey University) is, utóbbi a környezet-egészségügy területére fókuszál.

KÖZÖSSÉGI SZINTEN MŰKÖDŐ SZERVEZETEK

A *körzeti egészségbizottságok* 20, földrajzilag meghatározott területen működnek, minden bizottság legfeljebb 11 tagból áll, kinevezésük 3 évre szól, és az egészségügyi miniszternek tartoznak felelősséggel [2. ábra].¹ A helyi közösség a helyi önkormányzati választásokkal egyidejűleg választ 7 tagot, az egészségügyi miniszter további 4 tagot nevez ki.

2. ábra: Új-Zéland körzetei

Forrás: www.health.govt.nz

A körzeti egészségbizottságoktól elvárják az együttműködést a szomszédos körzetekkel a szolgáltatásnyújtásban és a közös információs rendszerek kiépítésében. A bizottságok felelősek a körzetüknek nyújtott szolgáltatások tervezéséért és finanszírozásáért, beleértve a népegészségügyi szolgáltatásokat, az alapellátást, a különböző progresszivitási szintű egészségügyi ellátásokat és az idősgondozási szolgáltatásokat. A bizottságok szolgáltatási együttműködések kötnek a magán és nem kormányzati szereplőkkel is, és összehangolják az általuk nyújtott szolgáltatásokat. Az Új-Zélandon létrehozott 20 körzeti egészségbizottság összesen 12 *regionális népegészségügyi szolgáltatót* működtet, amelyek feladata széles körű népegészségügyi programok és szolgáltatások biztosítása. Az egészségfejlesztési szolgáltatások mellett e szervezetekhez tartozik

még a környezeti ártalmak és fertőző betegségek kontrollja is, ahol az alábbi területek felügyeletét látják el: levegőminőség, ivóvízminőség, környezeti zajkezelés, veszélyesanyag- és hulladékgazdálkodás, élelmiszerbiztonság és -minőség, biológiai biztonság és karantén, fertőző betegségek kontrollja. Az *Aucklandi Regionális Népegészségügyi Szolgáltató* három körzet (Auckland, County Manukau és Waitemata) számára nyújt népegészségügyi szolgáltatásokat.⁵ A szolgáltatás hét önkormányzati területén valósul meg: a Rodney District, a North Shore City, a Waitakere City, az Auckland City, a Manukau City, a Papakura District és a Franklin District. Az Aucklandi Regionális Népegészségügyi Szolgáltató szorosan együttműködik számos kormányzati szervezettel és a szolgáltatásait, programjait összehangolja a Körzeti Egészségbizottság

és a minisztériumok stratégiai célkitűzéseivel. A szervezet célja az egészség és a jólét fejlesztése tudományosan bizonyított, hatékony és gazdaságos egészségfejlesztő, egészségmegőrző, valamint betegségmegelőző stratégiák és programok megvalósításával. A szolgáltató a lakosság egészségi állapotának fejlesztésére törekszik, és fontos célnak tartja az egészségügyben a csökkentését. A szolgáltató a megfelelő szaktudású és létszámú humán erőforrás biztosítása érdekében együttműködik számos felsőoktatási intézménnyel, és részt vesz a népegészségügyi szakemberek képzésében. A szervezet információs hálózatokat és rendszereket működtet, publikációkat és kiadványokat készít annak érdekében, hogy érzékenyítse, támogassa az egészségfejlesztésben érdekelt szereplőket. Az Aucklandi Regionális Népegészségügyi Szolgáltató kiemelt prioritásként kezeli továbbá a fenntartható fejlődés témáját, ezért folyamatosan új ismeretekkel látja el a közösségeket képviselő szervezeteket.

TANULSÁGOK A HAZAI NÉPEGÉSZSÉGÜGYI RENDSZER TOVÁBBFEJLESZTÉSÉHEZ

Új-Zéland egészségügyi rendszere Angliával és Ausztráliával mutat hasonlóságokat a finanszírozás és működési modell terén. Országos szinten a minisztérium által történik a népegészségügyi stratégia alkotása és a prioritások meghatározása. Megfigyelhető, hogy több minisztérium is együttműködik a saját feladat- és hatáskörében az

egészséget érintő témák kezelésében, a több szereplő bevonása pedig elősegíti a szektorokon átívelő szakpolitikák kialakítását. Kiemelendő, hogy az ország rendelkezik népegészségügyi törvénnyel, amely célként definiálja az egészségügyben a csökkentését. Pozitívum továbbá, hogy a Nemzeti Egészségbizottság foglalkozik kapacitástervezési és befektetési döntésekkel, így elkerülhetők azok a problémák, amelyeket a rövid távú célokat szolgáló infrastrukturális beruházások idéznek elő. Különálló intézmény koordinálja az egészségkommunikációs, egészségkultúrára pozitív hatással bíró médiamegjelenéseket, amely tudásközpontként is működik, és széles körű kapcsolati hálót tart fenn az egészségfejlesztésben érdekelt szereplőkkel. A rendszer fontos szereplői a körzeti egészségbizottságok, amelyek a szolgáltatások tervezéséért, finanszírozásáért és összehangolásáért felelősek, valamint támogatják az együttműködések és partnerségek kialakítását. A közösségi szolgáltatók bizonyítékokon alapuló és gazdaságos népegészségügyi szolgáltatásokat nyújtanak, ezáltal biztosítva a közösségi erőforrások hatékony felhasználását. Fontos tapasztalat továbbá, hogy e szolgáltatók együttműködések alakítanak ki az egyetemekkel és kutatóhelyekkel a népegészségügyi humán erőforrás fejlesztése és fenntartása érdekében.

A tanulmány az EFOP-1.8.0-VEKOP-17-2017-00001 Egészségügyi ellátórendszer szakmai módszertani fejlesztése projekt keretein belül készült.

HIVATKOZÁSOK

¹ Barr C, Daubé J, Cumming J, et al. New Zealand health system review. WHO Regional Office for the Western Pacific. 2014 http://iris.wpro.who.int/bitstream/handle/10665.1/10420/9789290616504_eng.pdf Elérve: 2018. 03. 26.

² Mossialos E, Wenzl M, Osborn R, et al. International profiles of health care systems. 2015 http://www.commonwealthfund.org/~media/files/publications/fund-report/2016/jan/1857_mossialos_intl_profiles_2015_v7.pdf Elérve: 2018. 03. 26.

³ Ministry of Health: New Zealand Health Strategy. All New Zealanders live well, stay well, get well. 2016 <https://www.health.govt.nz/system/files/documents/publications/new-zealand-health-strategy-futuredirection-2016-apr16.pdf>

⁴ Health Promotion Agency: Statement of performance expectations 2017/2018. New Zealand. 2017 <https://www.ccdhb.org.nz/news-publications/publications-and-consultation-documents/ccdhb-spe-2017-2018.pdf> Elérve: 2018. 03. 26.

⁵ Auckland Regional Public Health Service: Strategic Plan 2008-2012. http://www.arphs.govt.nz/Portals/0/About%20us/Publications%20and%20Reports/List%20of%20publications%20and%20reports/Strategic%20plan/strategic_plan_2008-2012.pdf Elérve: 2018. 03. 26.